Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie

AP 24/12-87

103813

Skodvin -nå også som journalist

Professor Magne Skodvin, sentral norsk ekspert på historien om den annen verdenskrig, fortsetter sin artikkelserie om begivenhetene julen 1939. I krigsråd på aller høyeste plan hos stormaktene ble strategien drøftet: Fremstøt nordover? Serien begynte 19. desember og fortsetter til og med nyttårsaften.

Mellom Skylla og Kharybdis

Odyssevs måtte navigera mellom udyret Skylla og malstraumen Kharybdis. Slik den internasjonale utviklinga synest gå, kan det norske statsskip koma til å nærma seg like vanskelege farvatn. I Berlin arbeider nå ein ministab, bak stengde dører, med idéskisser til det utenkte: ein tysk kombinert operasjon mot norske mål. I Frankrike har rastlause strategar kasta seg over ein ny utveg til å avlasta nordgrensa, den klassiske slagmark, og binda tyske krefter ved andre frontar: på Balkan, i Syria, — eller i Norden. Drøftingane i krigsrådet den 19. blir nå ført vidare i ein indre britisk diskusjon, som førde til eit langt og innhaldsrikt kabinettsmøte den 22. desember.

Churchill går hardt på for å legge miner straks, ved norskekysten og gjerne på norsk territorium. *(Foto i «Den annen verdenskrig», Cappelen)*

Churchill vil gå mot nord nå!

AV MAGNE SKODVIN

STORE papirbunkar må ha hauga seg opp etter kvart som innfall, idear og utkast dukka fram i Storbritannia. Første verdenskrigs metode har sine talsmenn: å leggja ei stor minesperring mellom Shetland og Vestlandet. Innvendinga er at dette vil ta tid, kanskje eit halvt år. Churchill vil ha aksjon straks, og går hardt på for å leggja miner snarast, ved norskekysten, og gjerne på norsk territorium.

Innvendingane er at dette er folkerettsleg uforsvarleg, at det vil skapa uvilje hjå den store nøytrale, USA, at det kanskje ikkje blir effektivt, at Luleå er viktigare enn Narvik, at det kan føra til komplikasjonar som dei allierte ikkje har krefter til å møta, at det kan driva den norske regjering til å søkja støtte frå Tyskland, og dermed verka mot formålet. Til alle slike innvendingar er det sjølvsagt motargument. Men det nye i situasjonen er den sterke franske pågang. Den fører til at alle flytande spørsmål nå blir lagt på bordet for kabinettet, som kom saman fredag (22/12), med eit heilt uvanleg batteri av memoranda og utgreiingar på bordet.

Alt ordnar seg nå inn under eitt spørsmål som alle dei andre går opp i: Er det tale om ein «liten» operasjon for å stoppa Narvik-malmen? Eller gjeld det framgangsmåtar for å stoppa all svensk malmutførsle til Tyskland i det heile?

I London: War Cabinet, 22. des.

Thyssens famøse PM kom straks på bordet, og Churchill viste til det: Stopp alt! Det er verdt heile resten av ...aden, vil forkorta krigen ...kanskje spara tallause ...menneskeliv. Vi bør, sa Churchill, ikkje berre pressa svenskar og nordmenn til å yta Finland all hjelp, men dessutan lova dei nødvendig støtte dersom Sovjetunionen eller Tyskland skulle invadera. Vidare burde nordmennene få vita at det var tanken å stoppa ferdsla langs norskekysten. Ein styrke på ni destroyerar kunne greia dette ved patruljering, utan landbasar på norsk grunn. Dette burde skje snart, utan omsyn til at ein ikkje straks kan få analysert alle tenkelege konsekvensar. Churchill ville med andre ord gå endå litt lenger enn franskmennene hadde gjort framlegg om.

Hans motpol var etter alt å døma utanriksministeren, viscount Halifax. Dei fleste andre sa ha og ja med skiftande eleganse. Dersom det blir aktuelt å hjelpa nordmennene i ein akutt krise, så har vi berre marinestridskrefter å hjelpa med, sa Halifax. Ein britisk garanti er å føra nordmennene bak lyset. Det er temmeleg tvilsamt om dei vil ha ein britisk garanti i det heile, sa utanriksministeren, som gjerne ordlegg seg diplomatisk. Dersom ein verkeleg tenkjer på å stoppa all malmeksport, også gjennom Østersjøen, så kan ein isolert Narvik-operasjon gjera meir skade enn gagn, meinte han. Skal vi hjelpa Finland, så kan det berre skje dersom svenskar og nordmenn møter oss med godvilje; denne godviljen må ikkje forspillast. Han ville rå til å venta med heile Narvik-prosjektet.

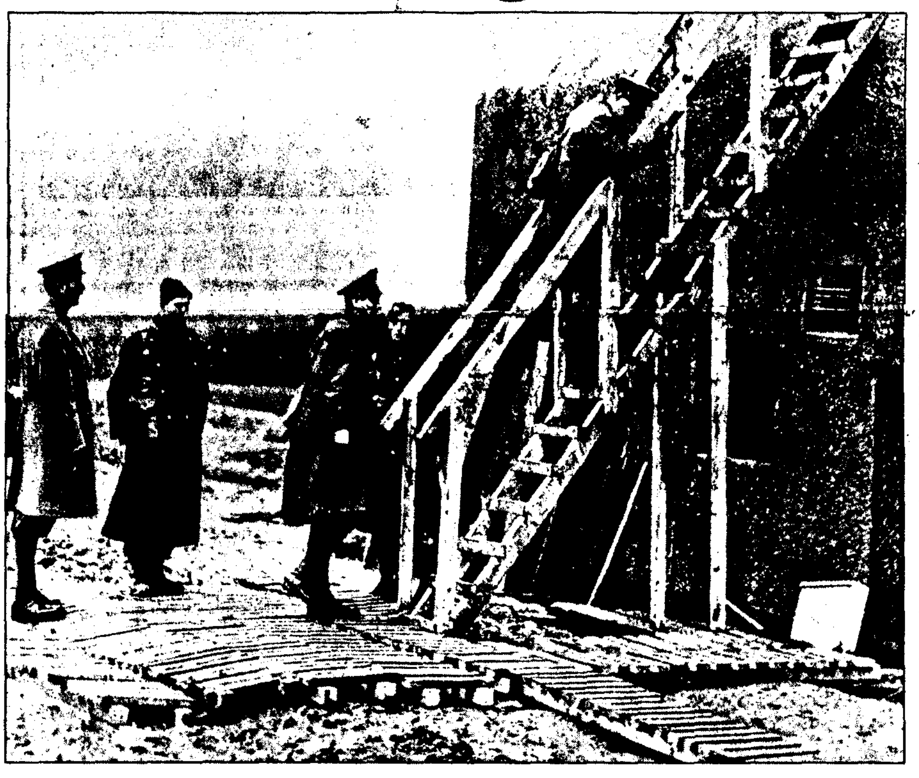

Storbritannias bidrag til den allierte landkrigføring var i krigens aller første fase temmelig ubetydelig, efter fransk målestokk. Det britiske ekspedisjonskorps i Frankrike hadde i begynnelsen først og fremst politisk og symbolsk betydning. Men det skulle bygges opp til en anselig styrke. Korpset fikk ofte prominent besøk hjemmefra, her av kong George VI i desember 1939. (Foto: «Annen verdenskrig», Gyldendal)

Halifax fekk stort sett sin vilje. Kabinettet avgjorde at det skulle sendast notar til dei to skandinaviske land, som krigsrådet hadde gjort framlegg om. Dessutan skulle den militære sjefsnemnda greia ut konsekvensane av eventuelle inngrep mot malmtrafikken. Først når dette var gjort, kunne det vurderast om flåten skulle gripa inn mot eksporten over Narvik.

I Berlin: «Studie Nord»

Etter samtalen med Quisling den 11. var Raeder i konferanse hjå Hitler den 12. desember og rapporterte. Det var eit representativt møte. Tilstades var nemleg også generaloberst Keitel (sjef for Oberkommando der Wehrmacht), generalmajor Jodl (sjef for Wehrmacht-Führungs-Amt) og Hitlers marineadjutant, von Puttkamer. Quisling gjorde eit tilforlateleg inntrykk, sa Raeder, som refererte det Quisling hadde sagt, om «jøden Hambro» og maskepi med England og det ulovlege Stortinget og den politiske omvelting som kunne skje. Men nå har referatet fortetta seg: I så fall var Quisling klar til å overta regjeringa og kalla Tyskland til hjelp. Vidare var han innstilt på å drøfta militære førebuingar med den tyske Wehrmacht.

I slike tilfelle, sa Raeder vidare, kan ein aldri vita om vedkomande personar vil fremja sine eigne partiformål, og kor langt Tysklands interesser verkeleg ligg dei på hjartet. Men landet måtte aldri falla i Englands hender. Raeder peika på at om Tyskland tok seg støttepunkt på norskekysten, så kom dette sjølvsagt til å framkalla sterke britiske mottiltak for å stoppa malmtransporten, og energisk sjøkrigføring langs kysten, som den tyske marine ennå ikkje var i stand til å hamla opp med. Dette var eit veikt punkt ved okkupasjonen.

Saman med Quisling

For Hitler høyrdest dette interessant. Han ville sjølv snakka med Quisling for å få eit inntrykk. Så kom Raeders store initiativ. Han føreslo, og førde til protokolls: dersom der Führer fekk eit godt inntrykk, skulle Oberkommando der Wehrmacht få samtykke til, saman med Quisling, å avtala planar til førebuing og gjennomføring av okkupasjon, anten på fredeleg veg (dvs. Wehrmacht tilkalla frå norsk side) eller med makt («auf gewaltsame Weise»).

Slik kom Quisling til Hitler. Men alt før dette vart planlegginga sett i gang. Den 13. desember fekk ei ørlita arbeidsgruppe i oppdrag å gå i gang med det arbeidet Raeder ønskte, under samlenamnet «Studie Nord». Tanken om samarbeid med Quisling fall snart bort. Nye opplysningar gjekk ut på at han ikkje hadde store lodd å kasta i vektskålene. Men bak stengde dører, kjent berre for kanskje mindre enn ti personar, går nå «Studie Nord» sin gang, planar for eventuell «Besetzung» — på fredeleg vis, eller med makt.

(vi) Agreed that until the Report of the Chiefs of Staff referred to in (iv) above had been considered by the War Cabinet, and the reactions of the Swedish and Norwegian Governments had been obtained to the démarche referred to in (i) and (ii) above, no action should be taken by the Admiralty towards stopping the exports of iron ore from Narvik to Germany.

Richmond Terrace, S.W.1.
22nd December, 1939.

Krigsråd i England

Den britiske utenriksministeren, viscount Halifax (bildet) taler Churchill midt imot, og han fikk stort sett sin vilje. I kabinettsmøte 22. desember (se faksimile av protokoll) ble det avgjort å sende noter til Sverige og Norge, slik krigsrådet hadde foreslått. Halifax mener at en isolert Narvik-operasjon for å stoppe malmeksporten til Tyskland vil gjøre mer skade enn gagn. (Foto: AP)

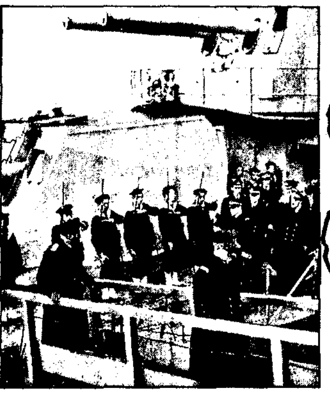

Flåtesjef, admiral Darlan (t.h.) sterk, fransk talsmann for intervensjon i Norge. *(Foto: NTB)*

Vortrag Ob. d.M. beim Führer 12.XII.39, 12 Uhr mittags
(Anwesend: Gen.Ob.Keitel, Gen.Maj.Jodl, Korv.K.v.Puttkamer)

... Auch der Führer bezeichnete die Inbesitznahme N-s durch E. als untragbar. Ob.d.M. wies darauf hin, dass Besetzung von Stutzpunkten an der Küste von N. durch D. naturgemäss starke engl. Gegenwirkung hervorrufen würde, um den Erztransport von Narwik zu unterbinden, und dass dadurch starke Überwasserkriegführung an der norweg. Küste bewirkt würde, der die deutsche Marine auf die Dauer noch nicht gewachsen wäre. Dies sei ein Schwachepunkt der Besetzung.

Der Führer erwog, Q. persönlich zu sprechen, um Eindruck von ihm zu gewinnen; er wolle Reichsleiter Rosenberg vorher noch einmal hören, da dieser Q. seit längerer Zeit kennt.

Ob.d.M. schlagt vor: falls Führer günstigen Eindruck erhalte, sollte OKW Erlaubnis bekommen, mit Q. Pläne zur Vorbereitung und Durchführung der Besetzung,

a) auf friedlichem Wege - d.h. deutsche Wehrmacht von N. gerufen - oder

b) auf gewaltsame Weise zu vereinbaren.

Den tyske strateg

Storadmiral Erich Raeder, Hitler flåtesjef, (omtalt som Ob.d.M. i referat fra konferanse hos Hitler 12. desember, se faksimile) arbeider sterkt for okkupasjon av Norge, enten på fredelig vis ved hjelp av Quisling — eller ved maktbruk. (Foto i Cappelens «Den annen verdenskrig»)